

OPRACOWANIE PYTANIA

Postawy społeczeństwa polskiego wobec zaborcy. Omów zagadnienie na podstawie *Dziadów* części III Adama Mickiewicza. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

LEKTURA BAZOWA

Adam Mickiewicz, *Dziady* cz. III

EPOKA

Romantyzm

ŹRÓDŁO

ustna.odrabiamy.pl

ZESKANUJ TELEFONEM ALBO KLIKNIJ

Kursy maturalne

Pakiet 10 kursów do matury 2027 od Odrabiamy.pl.

Przećwicz to pytanie

Darmowy symulator matury ustnej. Ocena wg kryteriów CKE.

Posłuchaj

Darmowy kurs z opracowaniem pytań jawnych 2027.

1 O co tak naprawdę pyta komisja

Temat wymaga pokazania, że społeczeństwo polskie pod zaborami nie było jednolite: obok heroicznego oporu i męczeństwa istniał lojalizm, konformizm i serwilizm wobec Rosji. Mickiewicz właśnie to zróżnicowanie czyni tematem dramatu.

SŁOWA KLUCZE POLECENIA

postawy

Sposoby zachowania wobec zaborcy, które da się nazwać: opór i męczeństwo, bierność i obojętność, lojalizm i serwilizm. Komisja oczekuje ich zestawienia i oceny, nie jednej wybranej.

społeczeństwo polskie

Zbiorowość, nie jednostka: młodzież, arystokracja i literaci z salonu, urzędnicy w carskiej służbie. Wypowiedź ma pokazać przekrój narodu, a nie tylko głównego bohatera.

zaborca

Carska Rosja i jej aparat: Senator Nowosilcow, śledztwa, kibitki, bale. Ważne, że zaborca działa także rękami Polaków – to właśnie czyni temat postaw tak bolesnym.

KOMISJA CHCE USŁYSZEĆ

- ✓ Tezę o tym, że Mickiewicz pokazuje społeczeństwo pod zaborami jako podzielone na tych, którzy walczą i cierpią, tych, którzy się przystosowują, i tych, którzy służą wrogowi.
- ✓ Trzy postawy z konkretnymi scenami: solidarność więźniów w celi, obojętność towarzystwa stolikowego w salonie warszawskim oraz serwilizm Doktora i Pelikana u boku Senatora.
- ✓ Kontekst historyczny (proces filomatów, represje Nowosilcowa) lub literacki oraz wniosek o tym, gdzie autor widzi siłę narodu i dlaczego.

2 Co wziąć z lektury i jaki kontekst wybrać

Z LEKTURY BAZOWEJ

- Cella w klasztorze bazylianów (scena I): więźniowie w noc wigilijną dzielą się jedzeniem i wiadomościami, Tomasz proponuje, by starsi i samotni wzięli winę na siebie i ocalili młodszych, Frejend żartuje, Żegota opowiada bajkę o ziarnie, które diabeł zakopał, a ono wzeszło. Postawa oporu: solidarność, humor i godność mimo represji.
- Relacja Sobolewskiego o wywóźce studentów ze Żmudzi: Janczewski wołający z kibitki „Jeszcze Polska nie zginęła”, skatowany Wasilewski, tłum, który patrzy w milczeniu. Męczeństwo młodych jako najwyższa forma postawy wobec zaborcy – i lud, który współczuje, ale ze strachu przed carem milczy.
- Salon warszawski (scena VII): przy stolikach damy, Kamerjunkier, literaci i Generał rozmawiają po francusku o balach u Senatora i żałują, że wyjechał, bo dobrze się bawili; literaci uważają, że o współczesnym cierpieniu nie da się pisać poezji. Przy drzwiach młodzi (Adolf, Wysocki, Niemojewski) mówią o Cichowskim, a Wysocki porównuje naród do lawy: zimnej skorupy i wewnętrznego ognia. Obojętność i konformizm elit wobec pamięci młodych.
- Otoczenie Senatora (scena VIII, Wilno): Doktor i Pelikan, Polacy, rywalizują o łaskę Nowosilcowa, donoszą i podsuwają pomysły na nowe śledztwa; Doktor radzi Senatorowi, jak postąpić z Rollisonem. W finale sceny Doktora zabija piorun, który stapia carskie ruble w jego biurku – kara za serwilizm. Postawa najniższa: służba zaborcy dla kariery.
- Ksiądz Piotr wobec Senatora: skromny bernardyn nie kłania się władzy, odmawia wskazania, kto mu mówił o więźniach, zapowiada karę i mimo gróźb oraz poniżenia zachowuje spokój, a jego przepowiednia spełnia się jeszcze tego wieczora – Doktora zabija piorun, Bajkowowi zakonnik zapowiada ten sam los. Trzecia droga: opór moralny bez broni, oparty na wierze.
- Ustęp, *Do przyjaciół Moskali* (opcjonalnie): Mickiewicz odróżnia carski system od Rosjan, którzy sami cierpią pod jego jarzmem. Postawa wobec zaborcy nie oznacza nienawiści do narodu rosyjskiego – to ważne doprecyzowanie tezy.

KONTEKSTY DO WYBORU

LITERACKI

POLECANY

Wesele, Stanisław Wyspiański

Gospodarz to patriota i jeden z niewielu inteligentów, którzy dostrzegali potencjał chłopstwa, a mimo to z obawy przed odpowiedzialnością nie stawiał się na spotkanie z Wernyhorą i zaprzepaścił szansę na niepodległość. Zestaw tę postawę pośrednią z dwoma obozami salonu warszawskiego.

HISTORYCZNY

Proces filomatów i filaretów w Wilnie (1823–1824) oraz represje Nowosilcowa

Nowosilcow prowadził w Wilnie śledztwo przeciw tajnym stowarzyszeniom studenckim: ponad stu młodych ludzi aresztowano, część zesłano w głąb Rosji, a przy śledztwie gorliwie pomagali polscy urzędnicy uniwersytetu, wśród nich Wacław Pelikan i doktor August Bécu, pierwowzory Pelikana i Doktora. Kontekst dowodzi, że podział narodu w dramacie nie jest literacką przesadą.

LITERACKI

Pan Tadeusz, Adam Mickiewicz

Major Płut, Polak w rosyjskim mundurze, jest brutalny i cyniczny wobec rodaków, a rosyjski kapitan Ryków zachowuje przyzwoitość; Jacek Soplica jako ksiądz Robak przygotowuje powstanie na Litwie. Ten sam podział postaw co w *Dziadach*, pokazany w Soplicowie: zdrada rodaka boli bardziej niż wróg.

LITERACKI

Szyfrowe prace, Stefan Żeromski

Wobec rusyfikacji w Klerykowie uczniowie zachowują się różnie: część chodzi na wieczory literatury rosyjskiej i donosi, Marcin Borowicz przez lata ulega, a Bernard Zygiel recytuje zakazaną *Redutę Ordo* i budzi w kolegach polskość. Postawy podległości, przystosowania i buntu w skali szkoły – jak w skali narodu u Mickiewicza.

3 Mapa wypowiedzi

- 1 Teza: *Dziady* cz. III pokazują naród rozdarty – między heroicznym oporem młodych a ugodowością i serwilizmem części elit.
- 2 Sceny więzienne: solidarność i męczeństwo prześladowanej młodzieży jako wzór postawy patriotycznej.
- 3 Salon warszawski: kontrast towarzystwa stolikowego i grupy przy drzwiach jako diagnoza moralnego podziału społeczeństwa.
- 4 Postawy skrajnej podłości: Polacy w służbie Nowosilcowa jako trzecia, najciemniejsza postawa wobec zaborcy.
- 5 Kontekst: *Wesele* Wyspiańskiego – Gospodarz jako postawa pośrednia między obojętnością a walką: patriota, który dostrzega potencjał chłopów, ale zawodzi w chwili próby i marnuje szansę na niepodległość.
- 6 Wniosek: Mickiewicz i Wyspiański pokazują naród, którego siła tkwi w młodych i w ludzie, a słabość w elitach, które nie dorastają do chwili próby.